

Vojtěch Šanda jako biblista

Tomáš Petráček

V roce 2009 v tomto časopise představil mladý katolický teolog Lukáš Nosek dogmatické dílo jedné z nejtalentovanějších a nejzajímavějších postav české katolické teologie, která jako jeden z mála výrazně prohovořila i mimo rámec jazykové české oblasti.¹ Rád bych na jeho příspěvek navázal a doplnil druhou stranou jeho osobnosti, protože Vojtěch Šanda byl nejen vynikající systematický teolog, ale rovněž mimořádně nadaný a v evropském rámci uznávaný biblista a orientalista. Nejde jen o představení díla teologa, který zemřel před bezmála šedesáti lety. Šanda prožil dramatický život plný nečekaných zvratů, zažil dlouhodobou církevní suspenzi, pozdní satisfakci vykoupenou spoluprací s komunistickým režimem a rovněž prožil cosi jako „konzervativní konverzi“. Muž, který patřil do silné skupiny českých progresivních katolických exegetů, na prahu dvacátých let vydá publikaci, kterou se zařadí mezi konzervativní obhájce a vykladače dokumentů Papežské biblické komise z doby pontifikátu papeže Pia X.

K historickému kontextu vývoje katolické exegeze jen stručně naznačme, že na přelomu 19. a 20. století podpořil papež Lev XIII. rozvoj progresivní katolické biblistiky, aby se dokázala vyrovnat s objevy přírodních a společenských věd a adaptovat nové přístupy, především historicko-kritickou metodu při studiu Písma sv. Nadějný vývoj byl přerušen nástupem antimodernistické hysterie v letech 1903–1914, mezi jejíž oběti patří i četní progresivní exegeté. Vývoj katolické exegeze byl zablokovan dekrety Papežské biblické komise, která v této době zamítla

¹ Viz Lukáš NOSEK, „Vojtěch Šanda jako dogmatik,“ *Studia theologica* 11, č. 2 (2009): 50–57, která vychází z diplomové práce téhož autora *Christologická a soteriologická analýza díla Synopsis theologiae dogmaticae specialis od ThDr. Vojtěcha Šandy*, nepublikovaná diplomová práce KTF UK, Praha, 2007, kde na straně 12 podává podrobný soupis nekrologů a medailonů, které jsou k dispozici. Především k jeho činnosti mezi lety 1950–1953 viz Vojtěch NOVOTNÝ, *Katolická teologická fakulta*, Praha: Karolinum, 2007, kde na straně 392–393 lze nalézt stručný medailon. Stručně rovněž viz Pavel JÄGER – Lukáš NOSEK – Tomáš PETRÁČEK, „Ve službě Písmu a církvi čeští studenti Jeruzalémské biblické školy,“ *Salve: Revue pro duchovní život* 19, č. 3 (2009): 55–116, zde 77–80; a Václav BARTŮNĚK *Stručné dějiny kollegiální kapituly a královské kaple Všech svatých na Pražském hradě*, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1979, s. 31.

přijetí výsledků moderní biblické vědy a trvala na zachování tradičních výkladů a pojetí například v otázce autorství žalmů, na existenci jediného autora knihy proroka Izajáše nebo na Mojžíšově autorství Pentateuchu.² Situace se začíná měnit až roku 1943 po vydání encykliky *Divino afflante Spiritu* papeže Pia XII.³

1. ŠANDOVA CESTA K PROGRESIVNÍ EXEGEZI

Vojtěch Šanda se narodil 15. října 1873 v Kvílicích u Slaného, po studiích na německém gymnáziu v Bohosudově složil maturitu v Litoměřicích roku 1892. Talentovaného seminaristu hned na začátku jeho formace poslal litoměřický biskup Schöbel⁴ na filozofická a teologická studia na vyhlášenou jezuitskou univerzitu do Innsbrucku, odkud se Šanda vrátil roku 1897 s doktorátem teologie. Na podzim téhož roku byl vysvěcen na kněze.⁵ Po několika měsících kaplanské služby byl znovu vyslán na studia biblické vědy a orientalistiky na jezuitskou školu v Bejrútu a na jeruzalémskou Biblickou školu. Zde v letech 1898–1900 studoval semitské řeči a dějiny Orientu. Zřejmě po jednom roce v Bejrútu se přesunul do Palestiny, v registru jeruzalémské Biblické školy je uveden pro rok 1899 až 1900 jako studující exegeze Písma svatého, archeologie, geografie a asyrštiny.⁶ Orientalisticky zaměřená studia zakončil pobytem v Berlíně v letech 1900–1902.⁷ Ihned po návratu byl jmenován profesorem semitských jazyků a dogmatiky v litoměřickém kněžském semináři. Šanda patřil mezi nejschopnější a nejvzdělanější kněze své generace, takže se

² K situaci a osudům progresivních exegetů viz Tomáš PETRÁČEK, *M.-J. Lagrange: Bible a historická metoda*, Praha: Krystal OP, 2005. Tomáš PETRÁČEK, *Výklad Bible v době (anti-)modernistické krize, Život a dílo Vincenta Zapletala*, Praha: Krystal OP, 2006.

³ K přípravě a poslání encykliky srov. Tomáš PETRÁČEK, „Papež Pius XII. a biblická otázka: Geneze a poslání encykliky *Divino afflante Spiritu*,“ *Salve: Revue pro duchovní život* 18, č. 3 (2008): 77–97.

⁴ Srov. Jaroslav MACEK, *Biskupové a osudy litoměřické diecéze 1655–2005*, Kostelní Vydří: KNA, 2005, s. 100–103.

⁵ NOSEK, „Vojtěch Šanda,“ s. 51.

⁶ V registru studentů Biblické školy uloženém v jejím archivu stojí „Dominus A. Šanta (sic), dioec. Leitmeritz (Boheme), audit lectiones Sacrae Scripturae, Geographiae Archeologiae, et linguae Assyriacae.“ *Studium SSH*, s. 32.

⁷ JÁGER – NOSEK – PETRÁČEK, „Ve službě Písmu,“ s. 71.

jeho jméno již tehdy objevuje i mezi kandidáty na biskupský stolec v Litoměřicích.⁸

Téměř pět let nerušené speciální profesní přípravy, kterou mu církevní představení velkoryse dopřáli, začal sebevědomý mladý učenec zúročovat už při svém pobytu v Berlíně. Po prvních publikacích, které představují dvě kratší, ale solidně napsané a zdokumentované studie z historie Blízkého východu,⁹ byl přizván ke spolupráci na nově založené reprezentativní sérii katolických biblických komentářů, které v Münsteru organizoval profesor Johannes Nickel. Šanda přijal výzvu připravit textově a literárně komplikované Knihy královské a jeho pracovní nasazení je v této době tak vysoké, že jeho dvojdílný komentář vychází roku 1911 a 1912 dokonce jako první dva díly celé komentářové řady.¹⁰ Právě tato odborně vysoce hodnocená kniha, její styl, používaná historicko-kritická metoda a odvážné novátorské závěry ho zařadily do skupiny progresivních katolických badatelů.¹¹

V bohatém úvodu si všímá mj. dosavadních překladů, které i krátce hodnotí. K literární kritice dodává, že konečná redaktorská práce vznikla mezi lety 500–400 př. Kr., vzápětí však její roli odborně snižuje, když hovoří o redaktorovi jako o pouhém glosátorovi, a uzavírá, že v knize je přítomno velmi málo prvků z doby po babylonském zajetí. Samotný komentář je tvořen nejprve německým překladem originálního hebrejského textu celých kapitol, přičemž Šanda opomíjí znění *Vulgaty*. V další části vykládá jednotlivé verše, a to historicky, filologicky a textově-kriticky. Hejčl ve své recenzi na toto Šandovo dílo závěrem uvádí: „Všude lze viděti ruku samostatného badatele, jenž stojí na výši doby a ovládá dokonale obrovský, skorem nepřehledný materiál, který nakupili v dobách nejnovějších nesčetní orientalisté všech kulturních národův.“¹² Ještě dodejme, že v druhém svazku díla (1912) Šanda předložil výklad 2. knihy

⁸ Později se ještě při dvou příležitostech objevily spekulace o jeho jmenování arcibiskupem pražským či světícím biskupem tamtéž, viz NOSEK, „Vojtěch Šanda,“ s. 51.

⁹ Adalbert SANDA, *Untersuchungen zur Kunde des Alten Orients*, Berlin: Peiser, 1902. Adalbert SANDA, *Die Aramäer*, Leipzig: J.C. Hinrich, 1902.

¹⁰ Adalbert SANDA, *Die Bücher der Könige: Übersetzt und erklärt*, Münster: Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung, sv. 1: 1911, sv. 2: 1912.

¹¹ Srov. stručné dějiny katolické exegeze, Hans Werner SEIDEL, *Die Erforschung des Alten Testaments in der katholischen Theologie seit der Jahrhundertwende*, Frankfurt am Main: Hein, 1993, kde ho rovněž na s. 145 jednoznačně řadí do skupiny progresivních katolických exegetů.

¹² Jan N. HEJČL, (rec.) „Šanda A. Die Bücher der Könige,“ ČKD 53 (1912): 280–282.

královské a přidal studii o biblické chronologii, jež se v té době řadila mezi nejkvalitnější.¹³

Komentář byl především oceňován v německém jazykovém prostoru. Recenzenti oceňují vědeckou hodnotu a přesnost Šandových dokladů a jeho dokonalou znalost nejnovějších objevů archeologie, epigrafiky, topografie či numismatiky. Někteří mluví o tom, že autor dosáhl hranici „lidsky možného“, pokud jde o zvládnutí orientalistického aparátu, další ocenili nasazení vysoké lafky u nově založené komentářové řady, pro niž Šanda připravil první svazek.¹⁴ Pro svou dobu typickou je zmínka označující komentář za dílo, které účinně popírá tezi o méněcennosti katolické exegeze,¹⁵ ale rovněž povzdechnutí dalšího recenzenta, který doufá, že komentář „v současných pro vědu v katolické církvi nelehkých časech“ bude ušetřen, aby pomohl razit cestu pro „zdravý dějinný pohled“ na bibli.¹⁶

Přínáležitost mladého exegety do skupiny progresivních katolických exegetů prokazuje i způsob a dikce, jakou Šanda v roce 1903 recenzoval knihu svého krajana Vincenta Zapletala *Biblická zpráva o stvoření ve světle nejnovějších objevů*.¹⁷ Šanda v německy psané třístránkové recenzi pro rakouský kněžský časopis konstatuje, že katolická biblická věda má konečně v Zapletalovi exegetu, který dokáže použít celý orientalistický aparát, v posledních letech tolik znásobený, k obraně Písma, takže autor nemusí pouze opakovat zastaralé argumenty. Zapletalovu práci pokládá Šanda za odvážnou a uvažuje, že zřejmě narazí na tuhý odpor, což však její význam nikterak nesnižuje.¹⁸

O Šandově mimořádné erudici, jazykovém vybavení a přehledu po katolické i protestantské biblistice i orientalistice svědčí jeho knihovna. Dle katalogu měl v knihovně nejen díla katolických exegetů, jako např.

¹³ Srov. *Bible česká*, díl I. [překladatel – Jan Nepomuk Hejčl], Praha 1917, s. 897, pozn. 1.

¹⁴ Srov. Albert Maria WEISS, (rec.) „Sanda, A., Die Bücher der Könige,“ *Augustinus: Literaturblatt zum Korrespondenz-Blatt für den Katholischen Klerus Österreichs* 1912, 1. Heft, s. 4; [anonym], (rec.) „Sanda, A., Die Bücher der Könige,“ *Biblische Zeitschrift* 1912, 1. Heft, s. 102.

¹⁵ POLZ, (rec.) „Sanda, A. Die Bücher der Könige. Übersetzt und erklärt I, II,“ *Theologisch-praktische Quartalschrift* 1912, Heft 3, s. 115–116.

¹⁶ Wilhelm CASPARI, (rec.) „Sanda, A. Die Bücher der Könige,“ *Theologisches Literaturblatt* 1912, nr. 4, s. 91–92.

¹⁷ K dílu a jeho recepci viz PETRÁČEK, *Výklad Bible v době (anti-)modernistické krize*, s. 61–62.

¹⁸ Adalbert SANDA, (rec.) „V. Zapletal, Der Schöpfungsbericht der Genesis (1,1–2,3) mit Berücksichtigung der neuesten Entdeckungen und Forschungen,“ *Augustinus: Literaturblatt zum Korrespondenz-Blatt für den Katholischen Klerus Österreichs* 1903, s. 40–42.

Zapletala či Lagrange, ale rovněž jedenáct prací protestantského biblisty Delitzsche a množství dalších děl protestantských i nekonfesijních biblistů a orientalistů. Už přehled děl v jeho knihovně vypovídá o jeho mimořádných jazykových schopnostech a horizontu, který – pokud jde o etnologické, lingvistické a religionistické zájmy – zahrnuje celý svět.¹⁹

Jeho jediná česká publikace předznamenává jistý posun důrazu na technické a orientalistické zaměření, které bylo dáno posuny na poli katolické exegeze, kde se možnosti progresivní historicko-kritické školy stále omezovaly. V roce 1912 vydal spis o starosemitských nápisech,²⁰ který je svědectvím jeho orientalistické erudice a badatelské pečlivosti, ale i vlastenectví, neboť nade všechny průkopníky starosemitské epigrafiky a archeologie vyvyšuje význam badatele českého původu E. Gläsera.²¹ Na druhou stranu je patrné, že se Šanda cílevědomě snaží v evropském prostředí biblické vědy a orientalistiky prorazit, neboť českých textů od něj příliš nenajdeme, a své německé publikace se ani nesnažil přeložit a vydat například v *Časopise katolického duchovenstva*, jako to dělali jeho kolegové.²² Snahu prorazit v německé jazykové prostoru ostatně dokládají i další dvě díla.

V roce 1913 vydal Šanda v řadě *Biblische Zeitfragen* německy psanou osmdesátistránkovou studii *Šalomoun a jeho doba*.²³ Jde o pokus rekonstruovat historický obraz vlády jednoho z nejdůležitějších panovníků hebrejské tradice. Šanda se v úvodu vyznává ze své skepse, když říká, že biblické podání a jejich autor, přesněji řečeno redaktor, nepodává žádné skutečné dějiny v moderním slova smyslu. Smyslem vyprávění je na příběhu judských a izraelských králů didaktickou metodou předávat obecné náboženské pravdy. Pohled redaktora je striktně moralizující a vzdělávací, a to navíc z jediného úhlu pohledu, jímž je ryzost náboženství vyvoleného národa. Právě proto se nezabývá politickými, hospodářskými-

¹⁹ Viz spis *Orientalia z knihovny ThDr. Vojtěcha Šandy*, ed. Marie Durychová a Václav Petr, Praha: Kniha, 1955.

²⁰ Vojtěch ŠANDA, *Starosemitské nápisy*, Praha: V. Kotrba, 1912.

²¹ Viz tamtéž, s. 33–36.

²² Ačkoliv právě v recenzi na tento spis vyjádřil recenzent touhu po dalších Šandových českých textech. „Konečně nám dopřáno čísti i jeho knihu česky psanou. Dej Bůh, aby to bylo častěji!“ srov. František KOVÁŘ, (rec.) „Šanda, V., Starosemitské nápisy,“ *ČKD* 53 (1912): 647–653, zde 653.

²³ Adalbert SANDA, *Salomo und seine Zeit*, *Biblische Zeitfragen* 6, sv. 1–2, Münster in West: Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung, 1913.

mi ani jinými poměry svého národa té doby, pokud to nesouvisí s jeho náboženskou motivací.²⁴

Texty knih královských jsou navíc kompilací řady dokumentů, které jsou po způsobu mozaiky poskládány do souvislého textu. Redaktor přitom zachránil i řadu starších pramenů, které se již nedochovaly. Jak výběr pramenů, jejich částí, tak konečné přepracování do jediného textu bylo vždy vedeno nábožensko-moralizující tendencí. Vyprávění na mnoha místech rétoricky přehání, jak bylo tehdy obecně zvykem.²⁵ Šanda soudí, že není důvod se pohoršovat nad takovými skutečnostmi, jako je Šalomounův harém, protože ty patřily k běžnému způsobu života orientálních panovníků oné doby. Pokud jde o úpadek královny náboženské horlivosti ke sklonku jeho života, ta dle Šandy nesouvisí s cizinkami v harému, ale s nutnou tolerancí cizích obchodníků a řemeslníků, které lákal do svého království. Přesto souhlasí s tím, že příčinou zániku davidovské říše byla právě Šalomounova tolerance cizích kultů.²⁶ Celkově práce představuje opět solidní historickou práci s řadou – v dobové situaci biblické vědy – odvážných tezí.

Druhým dílem je osmdesátistránková, opět německy psaná studie o proroku Eliášovi z roku 1914.²⁷ Autor zde nejprve předkládá literárně-kritický rozbor kapitol z 1. a 2. knihy královské pojednávajících o Eliášovi (1 Král 17–22; 2 Král 1–2) a dochází k závěru, že inspirovaný autor použil čtyř pramenů, které dle Šandy vznikly mezi lety 830–750 př. Kr. Podrobně analyzuje náboženskou otázku v Izraeli v 9. století a rozlišuje dva typy tehdejšího izraelského náboženství – vyšší a nižší (lidové). Náboženství vyšší bylo údajně zaměřeno čistě monoteisticky, kdy stále ještě existoval platný zvyk obětovat Jahvemu ve vícero svatyních, nikoliv pouze v jediné, jak tomu bylo zvykem až za krále Chizkijáše. Dokonce ani levitský původ nebyl pro službu ve svatyni striktně vyžadován. Co se týče druhého, tzv. lidového typu náboženství, Šanda dodává, že šlo víceméně o synkretický kult, ke kterému nicméně patřila většina obyvatel. Bůh Jahve stál vedle bohů kananejských, kult Jahveho pak v sobě obsahoval prvky z kultů kananejských božstev. Tato jeho teze byla hod-

²⁴ Tamtéž, s. 3–4.

²⁵ Tamtéž, s. 5.

²⁶ Tamtéž, s. 73–75.

²⁷ Adalbert SANDA, *Elias und die religiösen Verhältnisse seiner Zeit*, Biblische Zeitfragen 7, sv. 1–2, Münster: Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung, 1914.

nocena jako příliš odvážná a recenzent František Kovář²⁸ říká, že zde zašel Šanda moc daleko, i když sám připouští, že se tak dá v bibli mnoho vysvětlit.²⁹

Šanda podává rovněž zevrubné dějiny izraelských státních útvarů od rozdělení jednotného království až do zániku severní říše a velmi důkladně pojednává jeho vnitřní uspořádání. Zdůrazňuje, jak nezbytné je v současném stavu poznání chápat dějiny vyvoleného národa v historickém a kulturním kontextu své doby, což nelze bez důkladné znalosti dalších pomocných disciplín a důkladného seznámení se s dějinami okolních národů a jejich písemnými i hmotnými prameny. Na základě svého studia se Šanda pokouší i o typologii proroků té doby, jejichž osobnosti a jména později splývají a snadno se zamění. Zdaleka ne všichni proroci vyznávali přísný jahvistický monoteismus, neboť i lidové, synkretické proudy měly své proroky, kteří vedle Jahva uctívali i bohy jako Baala či Ašartu.

Šandovy práce autorovi vynesly již v roce 1908 nominaci na mimořádného profesora semitských jazyků ve Würzburgu, kam ovšem nenastoupil, a o rok později na místo profesora Starého zákona na teologické fakultě olomoucké univerzity, kde ovšem dostal přednost Jan Nepomuk Hejčl.³⁰ Výuka v kněžském semináři sice nepostrádala prestiž, ale přece jen se nemohla rovnat respektu a úctě, které se těšily univerzitní posty. Lze tedy pochopit, že když v roce 1918 dostal Šanda nabídku na post profesora dogmatické teologie na pražské teologické fakultě, zvažoval nejen situaci katolické biblistiky, ale i kariérní postup a posun po šestnácti letech strávených v kněžském semináři. Publikacně se přeorientovával na oblast dogmatické teologie, ale ani biblická studia neopouští – naopak zde ještě zanechá výraznou stopu.

²⁸ K postavě Františka Kováře viz Jaroslav HRDLÍČKA, *Život a dílo prof. Františka Kováře: Příběh patriarchy a učence*, Brno: L. Marek, 2007.

²⁹ „Dá se mnoho tímto způsobem v bibli vysvětliti, ale snad zašel p. autor někde trochu daleko.“ František KOVÁŘ, (rec.) „Elias und die religiösen Verhältnisse seiner Zeit, Von Dr. A. Šanda,“ ČKD 56 (1915): 107–108.

³⁰ K osobě Hejčla jsou k dispozici František NOVÁK, *Jan Nepomuk Hejčl a jeho životní dílo*, Praha: KTF UK, 1999 a dále Pavel JÁGER, *Jan Nepomuk Hejčl: Vědecký spor s Vojtěchem Šandou*, nepublikovaná diplomová práce KTF UK, 2007. Pavel JÁGER, „Jan Nepomuk Hejčl a Bible česká,“ in *In Spiritu Veritatis: Almanach k 65. narozeninám Dominika Duky OP*, ed. Martin Bedřich, Benedikt Mohelník, Tomáš Petráček a Norbert Schmidt, Praha: Krystal OP, 2008, s. 87–115.

2. ŠANDAŮV OBRAT KE KONZERVATIVNÍ EXEGEZI

Šanda vyhrál konkurz na profesora dogmatické teologie mezi osmi uchazeči především díky své zkušenosti profesora dogmatiky v litoměřickém kněžském semináři. Ihned v akademickém roce 1918/1919 se stal děkanem, což si zopakoval ještě v roce 1927/1928. Ještě v Litoměřicích vydal první díl svého pozoruhodného a obsáhlého dogmatického spisu, který vyšel pochopitelně latinsky, nicméně v prestižním německém nakladatelství Herder.³¹ V roce 1922 vydal druhý díl své dogmatiky,³² která má silně konzervativní zabarvení.³³ Šanda cituje z antimodernistických dokumentů Pia X. z počátku století a v oblasti biblické exegeze, kterou v tomto spisu tradičně pojímá jen jako zdroj „dokladů“ pro dogmatická tvrzení, bezvýhradně sleduje linii Papežské biblické komise. Ve smyslu dekretů této komise tak označuje nejen pastorální listy, ale rovněž list Židům za autentické spisy sv. Pavla a podobně postupuje v ostatních případech.

Mezi lety 1914 až 1924 nepublikoval Šanda žádnou práci, která by se týkala biblických nebo orientalistických studií, zdá se, že byl zcela pohlcen otázkami dogmatické teologie – možná právě zde viděl větší možnosti uplatnění v době, která evidentně rozvoji biblické vědy nepřála.³⁴ Přesto jeho knihovna dokládá, že novinky v těchto oborech sledoval a pozorně vnímal vývoj, kterým katolická exegeze procházela. Po deseti letech připravil spis, kterým se vrátí k biblické vědě, ačkoliv na pražské teologické fakultě přednáší pouze dogmatickou teologii.

Jeho politická intuice se mohla podílet i na jeho obratu ke zcela konzervativnímu směru v exegezi. V roce 1924 Šanda vydal bezmála pětisetstránkové německy psané dílo *Moses und der Pentateuch*, kde předložil teorii o Mojžíši jako přímém autorovi Geneze, zatímco ostatní knihy

³¹ Adalbert SANDA, *Synopsis Theologiae Dogmaticae Specialis I–II*, Friburgi (Freiburg i.Br.): Herder, 1916, 1922. K oblíbenosti díla napsaného „krásnou latinou“ viz svědectví fran-tiškána uvězněného v padesátých letech, jemuž dílo bylo propašováno do vězení, srov. Vojtěch NOVOTNÝ, *Teologie ve stínu: Prolegomena k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století*, Praha: Karolinum, 2007, s. 50.

³² SANDA, *Synopsis II*.

³³ Pro analýzu díla viz NOSEK, *Vojtěch Šanda*, s. 52–57, o podrobněji NOSEK, *Christologická a soteriologická analýza*, s. 37–67.

³⁴ Soupis Šandových prací včetně nevydaných rukopisů podává NOSEK, *Christologická a soteriologická analýza*, s. 33–35.

Pentateuchu podle něho zpracoval Jozue.³⁵ Tendence knihy je jasná – vědecky pomocí biblické exegeze doložit stanovisko Papežské biblické komise³⁶ a vyvrátit přístupy, které vznik nebo přinejmenším finální formaci textu kladly hluboko do pozdějších století a tím materiál zbavovaly autorské autority samotného Mojžíše. Nebyl by to snad ani Šanda, kdyby se místo argumentace autoritou církevních otců a starobylou tradicí nepustil do vytváření složitých konstrukcí, které mohou vysvětlit redakční švy a jazykové problémy, na kterých je založena teorie pramenů.

Šanda je přesvědčen, že jeho pojetí pramenů P a D, jejichž existenci nutně nepopírá, je revoluční a konzervativní chápání autorství Pentateuchu staví na novou solidní základnu. Soudí, že řada věcí v oblasti autorství a kompozice starozákonních knih zůstane kvůli nedostatku pramenů navěky hádankou.³⁷ Cílem knihy je tedy prozkoumat, zda a nakolik je autorem Pentateuchu Mojžíš, když i Šanda připouští, že samotné starozákonní a novozákonní výroky o Mojžíšově autorství nemusí být nutně vykládány tak, že je Mojžíš autorem všech textů *en bloc*. Na druhou stranu Šanda soudí, že v tomto případě se jedná o tak zásadní spis, který určil nejen celou náboženskou tradici, ale i uspořádání společnosti starého Izraele, že se omyl ohledně autorství jeví jako málo pravděpodobný. Na to byly tyto knihy pro židovský národ příliš důležité. Šanda začíná tím, že podává důkazy jejich fyzické existence v podobě blízké finální redakci nejen již v předexilní době, ale dokonce již v 9. a 8. století př. Kr.³⁸

Šanda zcela vylučuje teorie, které odsouvají Mojžíše do oblasti mytických a idealizovaných vůdců. Mojžíš zanechal tak výraznou stopu v izraelské tradici, že by si ho další generace nemohly jen tak vymyslet, takže i Mojžíš musel být podobně jako Mohamed, Zarathustra, Buddha a další významné postavy reformátorů a národních vůdců historickou postavou. To, že mu Pentateuch ponechává jeho egyptské jméno, aniž by je nahradil hebrejským, potvrzuje autenticitu Mojžíšovy existence. Vyprávění Bible na rozdíl od legendistických podání také nezakrývá slabé stránky Mojžíšovy povahy, jeho netrpělivost, pochybnosti a mnoho dalších, což by legendisté jistě rádi vyretušovali. V Pentateuchu je Moj-

³⁵ Adalbert SANDA, *Moses und Pentateuch*, Münster i W.: Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung, 1924.

³⁶ Commissio Pontificia de Re Biblica, Responsa: De Mosaica authentia Pentateuchi (d. 27 iunii 1906), *EB* 181–184 (*ASS* 39 [1906]: 377–378).

³⁷ SANDA, *Moses und Pentateuch*, s. V: „Hier ist das ignoramus und ignorabimus am Platz.“

³⁸ Tamtéž, s. 2–3, 5–6.

žíš líčen realisticky jako živoucí a reálná postava se svými přednostmi i slabinami.³⁹

I když mnoho přímých dokladů o Mojžíšově spisovatelské činnosti nenajdeme, to samo o sobě nic neznamená. Podle Šandy je nepředstavitelné, že by si Mojžíš jako svědek mnoha zásadních událostí o nich nevedl písemné záznamy. Z logiky věci je tedy mnohem pravděpodobnější, že vyprávění knih Exodus, Leviticus a Numeri se mohou opřít o Mojžíšovy zápisky deníkového typu, které si sám vedl při putování lidu, později je sám redigoval a před svou smrtí odevzdal Jozuovi. Do finální verze pak nenechal Mojžíš zapsat všechno, co se během osmatřiceti let putování pouští odehrálo, ale pouze události, které vyprávějí a svědčí o spásných činech Boha v dějinách vyvoleného národa. Někdy měl více času a klidu k záznamům, někdy méně, což se na kompletnosti a detailnosti jeho deníku projevilo a je to patrné i v Pentateuchu.⁴⁰

Existenci písemných záznamů již v době Mojžíšově nelze zpochybnit v případě zákonů, pro které by pouhé ústní předávání vzhledem k roli a poslání práva a zákonů bylo zcela nedostatečné. Šanda je přesvědčen, že si Mojžíš do svého deníku zaznamenával zákony v chronologickém pořadí, v němž byly přijímány. Zákony obsažené v Deuteronomiu pak Mojžíš nadiktoval přímo redaktoru v posledních dnech svého života. Vzdělaný a světaznalý Mojžíš se jistě postaral o zapsání zákonů, jak to bylo ostatně v té době naprosto běžné a samozřejmé u okolních národů, Egypťanů, Chetitů, Asyřanů a dalších.⁴¹

Není důvod ani zpochybňovat Mojžíšovo autorství kvůli příliš časněmu výskytu psaného textu, protože z doby mladší jen o několik století, či dokonce desetiletí máme dochovány nesporné biblické texty jako Debořinu píseň (cca 1150 př. Kr.). Mojžíš měl k dispozici vše nezbytné ke vzniku díla: vzdělání, motivaci a důvod, psací materiál, a dokonce i potřebné písmo. Šanda také tvrdí, že Pentateuch byl zapsán v hláskovém starosemitském písmu, které bylo údajně známo již kolem roku 2000 př. Kr. Rovněž Izraelité jako národ už v této době nepředstavují shluk primitivních beduínských kmenů – koneckonců i poušť zná své básníky a literáty.⁴²

³⁹ Tamtéž, s. 92–93.

⁴⁰ Tamtéž, s. 394–395.

⁴¹ Tamtéž, s. 6–7 a 395–396.

⁴² Tamtéž, s. 8, 18–19.

Další identifikovanou částí jsou tzv. mojžíšovské řeči, jejichž autorství Šanda přičítá sice již redaktorovi, ale podtrhuje, že redaktor řeči sám slyšel a pak je zapsal, což je zárukou věrnosti podání. Redaktorem byl Jozue, který celý materiál zpracoval asi deset let po přechodu Jordánu – Šanda uvádí dokonce i přesné datum uspořádání (1190 př. Kr.). Co se týče redaktorské práce, není dle Šandy zcela jasné, zda Jozue vše zvládl sám, anebo s pomocníky. Podíl dalších zapisovatelů a redaktorů by vysvětlovala rozdílnost jazyka a stylu. Výsledná forma Pentateuchu každopádně zrcadlila představu samotného Mojžíše, jak ji údajně vyjevil Jozuovi na smrtelném loži. Jozue znal dějiny putování z vlastní zkušenosti, zažil vydávání zákonů a byl k dokončení Mojžíšova díla nejvíce kompetentní.

Pravděpodobně se měl Jozue pustit do finální redakce „mojžíšovské pozůstalosti“ teprve po překročení Jordánu v roce 1190 př. Kr., kdy k tomu měl více klidu. Nešlo ale v žádném případě o pouhé mechanické sestavení jednotlivých materiálů, ale dotýkalo se to také obsahu a jazyka jednotlivých partií. Jak daleko a hluboko šly Jozuovy redaktorské zásahy, nelze určit. Jistě ale jednal v intencích Mojžíšových a jako očitý svědek událostí dobře věděl, co si může dovolit. Pentateuch tak musel být hotov již před rokem 1180 př. Kr., kdy Jozue zemřel. Zmínka v Jz 24,26 dokládá, že pokud ne celý Pentateuch, tak minimálně Deuteronomium bylo napsáno.⁴³

Knihu Geneze napsal Mojžíš zřejmě již v Egyptě, protože její základní obrysy promýšlel a pomalu sestavoval ještě při svém prvním pobytu, když viděl útlak svého národa ze strany faraona. Jako prameny používal ústní tradici (např. izraelských rodin) a zachované písemné prameny. Tím se vysvětlí rozdílnosti v textu, který je komponován z řady předchozích celků, a zároveň se tak potvrdí autorství samotného Mojžíše. Proti teorii předchozích pramenů, ústních i písemných, které by Mojžíš při kompozici využil, ostatně nenamítal nic ani dekret Papežské biblické komise z roku 1906. Ve své dnešní podobě až na nějaké drobné retušování, glosy a vsuvky pochází z Mojžíšova pera a jejím smyslem je logicky vznést a potvrdit nárok izraelského lidu na zemi zaslíbenou jejich patriarchům.⁴⁴

Leccos vysvětluje také další historie Pentateuchu, který původně koloval jako trojsvazkové dílo (1. sv.: Gn; 2. sv.: Ex–Lv–Nm; 3. sv.: Dt) a až po návratu z babylonského zajetí bylo rozděleno na dnešní nám známý

⁴³ Tamtéž, s. 395–396.

⁴⁴ Tamtéž, s. 395.

počet pěti knih. Rukopis měl velmi neklidné dějiny, pravděpodobně byl uchováván kněžskými kruhy a několikrát vystaven nebezpečí zničení, než se v Davidově době dostal do Jeruzaléma. Nevíme, zda od počátku existovalo více opisů, ale originál byl jistě obestřen velikou úctou. Je jisté, že některé knihy byly později dočasně ztraceny, ale tyto zmínky se nesmí přeceňovat. Že by ale Ezdráš později působil jako redaktor, recenzent Pentateuchu, nebo ho dokonce sestavil z různých rukopisů, se z textů Starého zákona nedá doložit a patří mezi svévolná tvrzení moderních kritiků.⁴⁵

Radu námitek, které plynou z přítomnosti anachronismů a jasných redakčních švů, vysvětluje Šanda jednoduše jako pozdější přepracování původního textu, glosy a přepisy, kterých se dopouštěli opisovači. I tady lze mnohé snadno vysvětlit, pokud kritik nepodléhá nedoloženým religionistickým teoriím či subjektivistickému apriorismu.⁴⁶ Teorii pramenů nelze dokázat, protože je založena na apriorních tezích evolučního chápání náboženství. Na druhou stranu nikdo kromě těch nejkonzervativnějších exegetů netvrdí, že celý Pentateuch od začátku do konce napsal Mojžíš. Proti Šandovu řešení, tedy existenci mojžíšovských „bloků“ a jejich pozdější redakce, nemá hyperkritika žádný argument.⁴⁷ Obecně nelze najít mnoho textu, který by měl pozdější původ. Kromě několika glos je to jen pár veršů v každé knize, jejichž podrobný a dosti krátký výčet Šanda podává, byť připouští možnost, že se na základě objektivního studia ještě mohou objevit nějaké další pomojžíšovské doplňky.

Své teze prezentoval například roku 1927 na kongresu v holandském Tillburgu v rámci svého vědeckého referátu, který byl dle jednoho z jeho obdivovatelů přijat s velkým zájmem a uznáním, což bylo možná dáno tím, že se jednalo o shromáždění katolických etnologů, nikoliv profesionálních biblistů.⁴⁸ Konzervativní biblista Augustin Bea SJ, pozdější ředitel Papežského biblického institutu, sice ve svých pracích některé jeho

⁴⁵ Tamtéž, s. 397–399.

⁴⁶ Vysvětlení principu a konkrétní případy viz tamtéž, s. 19–24.

⁴⁷ „Während ihre Waffen gegenüber der Annahme mosaischer Materialien und einer nachmosaischen Zusammenstellung grossenteils wirkungslos sind.“ Tamtéž, s. 387–388.

⁴⁸ „Kterak dovede representovati českou bohovědu, ukázal na III. mezinárodním sjezdu katolických etnologů v holandském Tillburgu v září 1927, kde prof. Šanda přednášel o své nové teorii o vzniku Pentateuchu, která zapůsobila hlubokým dojmem a upoutala celé elitní shromáždění. Naše česká věda nemohla být lépe representována.“ Josef HRONEK, „V úctě a vděčnosti... K osmdesátým narozeninám univ.prof. Dr. Vojtěcha Šandy,“ *Duchovní pastýř* 8 (1953): 122–123.

argumenty na mnoha místech a pochvalně cituje a používá, a to především ty pasáže, kde Šanda účinně zpochybňuje argumenty přívrženců teorie pramenů, a tím tuto teorii falzifikuje, ale jeho „novátorskou“ teorii jako celek spíše odmítá.⁴⁹ Přesto je pozoruhodné, že práce tohoto českého autora, především jeho polemiky proti dokladům pozdějšího vzniku a kompozitního charakteru Pentateuchu, pronikla do díla katolických biblistů, byť výhradně spíše konzervativního směřování. Už v této době se jednalo svým způsobem o marný boj, ačkoliv Šanda opět osvědčil mimořádnou sečtělou a erudici a rovněž kreativní myšlení. S jeho teorií se vyrovnávají nebo ji přinejmenším zmiňují i mnohem pozdější práce.⁵⁰

3. ŠANDŮV VYNUCENÝ PŘECHOD K ORIENTALISTICE

Konec 20. let se vyznačuje návratem Šandy k orientalistice, či přesněji řečeno k patrologii východních křesťanských autorů, tedy k oboru a činnosti relativně nekontroverzní, ale mimořádně náročné a záslužné. Mezi lety 1928–1931 pak vydal v syrském Bejrútu významnou syrsko-latinskou edici monofyzitských spisů antiošského patriarchy Severa – *Severi Philalethes, syriace et latine* (1928, 264 s.) a *Severi Antiulianistica, syriace et latine* (1928, 464 s.) a postupně přidával další edice spisů syrských monofyzitských myslitelů.⁵¹ Tento typ prací zjednával tradičně uznání a respekt vědecké obce a zároveň nehrozil konfliktem s církevními představenými. Šanda pravděpodobně netušil, že si tím připravuje půdu pro budoucí změnu zaměstnání, kterou mu jeho neklidná povaha vbrzku přinese.

Známa je kauza jeho neodůvodněné a zaujaté žaloby a spor s dalším významným českým biblistou Hejčlem kvůli překladu Starého zákona.⁵² I když osobní důvody, uražená ješitnost z porážky v olomouckém kon-

⁴⁹ Viz Augustin BEA, (rec.) „Johannes Nickel, Grundriss der Einleitung in das Alte Testament,“ *Biblica* 6 (1925): 218–226. Na mnoha místech cituje Šandu v druhém vydání svého komentáře ke Genesi: Augustin BEA, *Institutiones Biblicae scholis accomodatae*, sv. 2, *De libris Veteris Testamenti I., De Pentateucho*, ed. altera, Romae: E pontificio instituto biblico, 1933, s. 35 a passim.

⁵⁰ Srov. Stanislav SEGERT, „Pentateuch,“ in *Biblický slovník*, A–P, ed. Adolf Novotný, Praha: Kalich, 1992, s. 616–620.

⁵¹ JANA PHILOPONA (500–570), *Opuscula monophysitica Ioannis Philoponi*, ed. Adalbert Sanda, Bejrut: Gorgias Press, 1930.

⁵² Viz JAGER, *Jan Nepomuk Hejčl*; JAGER, „Jan Nepomuk Hejčl a Bible česká“.

kurzu z roku 1909 a především prosazování vlastních kandidátů na post profesora Starého zákona na pražské fakultě hrály hlavní roli, nemůžeme opomenout ani jeho roli obhájce striktně římské linie exegeze v jeho díle *Mojžíš a Pentateuch*. Od církevních trestů za neprávem vznesenou žalobu ho uchránilo pouze to, že ji podal jako člen komise *a vigilantia*, tedy komise, které byly založeny Piem X. v každé diecézi na boj proti modernistickým myšlenkám. Nesmírně ctižádostivý Šanda jistě také stál o církevní pocty a tituly, kterých se v této době dostalo stejně pracovitěmu, ale snad ne tak brilantnímu Hejčlovi. Dlouhodobý pád církevní kariéry ale Šandovi přinesla zcela jiná kauza.

Tou byla známá aféra, která se odehrála na prahu 30. let. Z řady osobních důvodů se do vážného střetu dostali pražský arcibiskup Kordač a papežský nuncius Pietro Ciriaci. Není naším posláním zkoumat pozadí aféry, ale jisté je, že vedla k demisi respektovaného a oblíbeného arcibiskupa 14. července 1931 a vlně pohoršení nad nunciovým jednáním.⁵³ Sám Kordač, věrný kodexu církevního jednání, svůj odchod zpočátku nekomentoval, ale pak proti všem instinktům zkušeného preláta⁵⁴ poskytl v denním tisku rozhovor, kde arcibiskup naznačuje, že se jednalo o vynucenou rezignaci, jejímž původcem byl právě papežský nuncius.⁵⁵ Motivy nunciova jednání nejsou úplně jasné. Pravděpodobně nešlo jen o touhu mít vilu v Karlových Varech, kterou mu Kordač odmítal postavit z peněz arcibiskupství, ale o strategické rozhodnutí mít v metropoli arcibiskupa více oddaného Římu a více římsky formovaného,⁵⁶ což se mu v osobě Kordačova nástupce jednoznačně podařilo.⁵⁷

⁵³ Srov. Pavel MAREK, *Arcibiskup pražský prof. dr. František Kordač*, Olomouc: Moneta FM, 2005, s. 128–140; Jaroslav ŠEBEK, *Mezi křížem a národem: Politické prostředí sudetoněmeckého katolicismu v meziválečném Československu*, Brno: CDK, 2006, s. 181–183. František X. HALAS, *Fenomén Vatikán: Idea, dějiny a současnost papežství: Diplomacie Svatého stolce: České země a Vatikán*, Brno: CDK, 2004, s. 565.

⁵⁴ Základní pravidlo jednání v těchto věcech je nepůsobit pohoršení a zabránit skandálu, a tedy raději strpět případnou křivdu s ohledem na prospěch církve. Kordač byl vzorem dodržování nepsaných pravidel klerického jednání. Vysvětlením může být jeho vysoký věk, nevalný zdravotní stav a indispozice spojená s těžce prožívaným vědomím osobní újmy, kterou mu vynucená rezignace přinesla.

⁵⁵ K roli Ciriaciho v československo-vatikánských vztazích viz HALAS, *Fenomén Vatikán*, s. 553–555, 565–566.

⁵⁶ K důvodům střetů srov. ŠEBEK, *Mezi křížem a národem*, s. 181; MAREK, *Arcibiskup pražský*, s. 131–132.

⁵⁷ K osobě arcibiskupa Kašpara viz Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století*, Brno: CDK, 2005, s. 66–67.

Liberálně a levicově zaměřený tisk samozřejmě využil příležitosti, aby ve jménu ochrany respektovaného arcibiskupa zaútočil na nuncia a skrze něj na papežství a katolickou církev vůbec.⁵⁸ Sám Šanda se tedy zapojil do aféry napsáním textu do *Národní politiky*, ve kterém hájil arcibiskupovy pozice a popíral právní platnost jeho rezignace.⁵⁹ Byť první z jeho příspěvků je sepsán pod pseudonymem Hroznata, jeho identita nezůstala utajena. Tak zjevné porušení formálních i neformálních pravidel církevního chování nemohlo zůstat bez následků. Na konferenci biskupů v Olomouci 1. října 1931 padlo rozhodnutí, že Šanda bude stížen přísným církevním trestem suspendování *a divinis*. Součástí církevních trestů bylo i odnětí kanonické mise, které znamenalo konec jeho profesorské dráhy na teologické fakultě.⁶⁰

Ochotu, nebo dokonce potřebu jít proti proudu osvědčil Šanda už v roce 1924 tím, že svou práci *Moses und Pentateuch* věnoval bývalému pražskému arcibiskupovi Paulu Huynovi, v českém prostředí krajně neoblíbenému. Skutečnost, že Šanda přijal tresty a odmítl provést veřejné pokání a revidovat své postoje, svědčí nejen o jeho vznětlivé povaze, ale i o jeho schopnosti stát za svým a riskovat dobře započatou kariéru. Místo podřízení dokonce napsal další brožuru, jejíž latinský text měl sloužit jako obhajoba v církevních kruzích.⁶¹ Představenými byl poslán na dočasnou a později na trvalou dovolenou.

Šandova erudice v oblasti semitských jazyků a orientalistiky mu umožnila najít další místo, tentokrát na filozofické fakultě pražské univerzity, kde působil v letech 1934 až 1939 jako soukromý docent arabštiny, syrštiny, hebrejštiny a aramejštiny. Přechod z teologické na filozofickou fakultu Karlovy univerzity byl umožněn dohodou děkanů obou fakult a samozřejmě nespornou kvalifikací Šandy, který k výuce těchto

⁵⁸ Srov. rovněž Antonín KLIMEK, *Boj o Hrad II*, Praha: Panevropa, 1998, s. 289.

⁵⁹ Nebyl to rozhodně první vstup Šandy do vysoké církevní politiky, již dříve se vyjadřoval kriticky k církevním poměrům, včetně arcibiskupa Kordače a nuncia Ciriaciho, doklady přináší MAREK, *Arcibiskup*, s. 139. Je těžké určit jeho hlavní motivaci, protože rozhodně nebyl nekritický obdivovatel arcibiskupa, kterého dle Merrellových vzpomínek ironizoval během svých přednášek z dogmatiky již v polovině dvacátých let, viz NOVOTNÝ, *Katolická teologická fakulta*, s. 448.

⁶⁰ Šanda nebyl zdaleka jediný postižený kanonickými tresty, které jinak směřovaly do řad německého politického katolicismu, který se Kordače vehementně zastával, srov. MAREK, *Arcibiskup pražský*, s. 137–138.

⁶¹ Po sérii článků v tisku se jedná o práci Adalbert SANDA, *De Petri Ciriaci, nuntii apostolici, legatione Pragensi (Can. 2404) (sumptibus propriis, 15 s.)*, Pragae 1933.

předmětů na filozofické fakultě nepotřeboval církevní úchvalu.⁶² K jeho nekonformní povaze sedí i skutečnost, že se roku 1932 stal zakládajícím členem České společnosti rukopisné. V roce 1939 byl penzionován, roku 1943 se konečně dočkal od kapitulního vikáře Opatrného sejmnutí suspenze.⁶³

Velmi pozdního a problematického zadostiučinění se Šanda dočkal po dvaceti letech, kdy se roku 1950 stal prvním děkanem státem povolené a kontrolované bohoslovecké fakulty. Sám se iniciativně přihlásil o místo profesora na nové fakultě a podílel se na vytvoření koncepce státní výchovy novému režimu loajálních katolických kněží. Přesvědčoval biskupy, aby vzniku nové fakulty nebránili, a to včetně manipulativních technik a vyložených podvodů.⁶⁴ Přihlížel vyjmutí fakulty ze svazku Univerzity Karlovy a sám navrhl a prosadil čestné doktoráty pro dva vyhlášené prorežimní kněze, včetně Josefa Plojgara. Motivem jeho jednání byla zřejmě zášť vůči Vatikánu kvůli aféře Ciriaci,⁶⁵ jeho neuspokojené ambice na církevním poli a možnost pozdě, ale přece jen kontrolovat vývoj ve významné oblasti církevního života.

Šanda později učinil další vstřícné kroky vůči režimu a byl za to odměněn místem děkana kolegiátní kapituly Všech svatých na Pražském hradě.⁶⁶ Jeho konfliktní povaha a snad i jisté prozření vůči komunistickému režimu vedlo k tomu, že se stal pro státní moc zbytečným a obtížným, což vyvrcholilo jeho ne zcela dobrovolným odchodem z fakulty na podzim roku 1952.⁶⁷ Ještě jako děkan ale například odvolal účast profesorů a studentů bohoslovecké fakulty na májovém průvodu ve chvíli,

⁶² Samotné suspendování Šandy ze strany církve na fakultě, která podléhala církevní i státní jurisdikci, znovu vyvolalo diskuzi o právu teologické fakulty být ve svazku univerzity. Není pochyb, že i církevní představení měli přání vyřešit otázku, protože Šanda byl již tři roky na placené dovolené. Srov. MAREK, *Arcibiskup pražský*, s. 139; NOVOTNÝ, *Katolická teologická fakulta*, s. 103.

⁶³ K okolnostem sejmnutí suspenze viz NOVOTNÝ, *Katolická teologická fakulta*, s. 103.

⁶⁴ K této etapě Šandova života podrobně a s mnoha doklady srov. NOVOTNÝ, *Katolická teologická fakulta*, s. 103–104, 116, 128, 135 a *passim*.

⁶⁵ Viz například Václav VAŠKO, *Neumlčená*, sv. 2, Praha: Zvon, 1990, s. 208–209, nebo Mellovy paměti, které edituje NOVOTNÝ, *Katolická teologická fakulta*, s. 448.

⁶⁶ BARTŮNEK, *Stručné dějiny kolegiátní kapituly*, s. 31–32.

⁶⁷ „Vztah SÚC k němu se postupně zhoršoval, ačkoli činil různá další prorežimní gesta. Měl za to, že je Šanda sice nepřítel Vatikánu a že pokládá současný společenský vývoj za správný, ale jinak jej označoval za senilního, škodolibého, tvrdohlavého a bez autority.“ NOVOTNÝ, *Katolická teologická fakulta*, s. 152–153 a 155.

kdy spatřil obrazy zesměšňující papeže Pia XII.⁶⁸ Šanda umírá ve vysokém věku o Vánocích roku 1953. Neznáme jeho reakci na encykliku *Divino afflante Spiritu* Pia XII. z roku 1943, která představovala pro katolickou exegezi nový impuls, ale jistou výpovědí může být skutečnost, že na novou teologickou fakultu nastoupil v pozici profesora semitských jazyků, nikoliv starozákonní exegeze.

Vojtěch Šanda as a Bible Scholar

Key words: Šanda Vojtěch; Catholic exegesis; Theology; Church History

Abstract: The study deals with the life work of the Czech Catholic priest Vojtěch (Adalbert) Šanda (1853–1953). He lectured Exegesis and dogmatic theology at the seminary for priests in Litoměřice and later Dogmatic Theology exclusively at the Theological Faculty in Prague. Over the years 1902–1914, he was one of the most renowned Czech Catholic bible Scholars with his works written in German enjoying recognition throughout Europe. He later switched exclusively to dogmatic theology, but in the twenties he once again spoke out strongly on exegesis in the strictly conservative work *Moses and the Pentateuch*. The study follows the turnaround in the exegetical focus of his work within the context of his career and the fate of the Catholic exegesis of the first half of the 20th century.

PhDr. Tomáš Petráček Ph.D., Th.D.
Katedra kulturních a náboženských studií
Pedagogická fakulta
Univerzita Hradec Králové

⁶⁸ O události z 1. května 1951 hovoří pamětník Gustav Čejka v rozhovoru, který edituje NOVOTNÝ, *Katolická teologická fakulta*, s. 457.